Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för Specialpedagogprogrammet
Termin år ex: VT 2020
Fakulteten för Lärarutbildningen

Specialpedagogisk handledning

En studie om hur några pedagoger i förskolan ser på specialpedagogisk handledning

Therese Johansson

Författare
Therese Johansson

Titel
Specialpedagogisk handledning – En studie om hur några pedagoger i förskolan ser på specialpedagogisk handledning.

Handledare
Maria Rubin

Bedömmande lärare
Barbro Bruce

Examinator
Carin Roos

Sammanfattning
Syftet med föreliggande arbete är att belysa några pedagogers erfarenhet av specialpedagogisk handledning i förskolekontexter. Den har utförts på två rektorers förskolor, sammanlagt är det nio avdelningar i vardera rektorsområde som har deltagit. Den metod som användes i undersökningen var enkäter med femton frågor med hälften slutna frågor och hälften öppna. De första rektorerna som tillfrågades valde att låta sina pedagoger delta och jag fick utföra enkätundersökningen på deras utvecklingsdagar när de hade samtliga pedagoger samlade. Resultatet har sedan sammanställts i stapeldiagram och i tematisk analys. Litteraturdelen lyfter syftet med specialpedagogisk handledning som Gjems (1997) och Killén (2008) beskriver som en form av kompetensutveckling både enskilt och i grupp. Timperley (2013) beskriver även att det handlar om att skapa en utvecklingsprocess hos pedagogerna för att öka förståelse för barnet och dess svårigheter. I enkätundersökningen har pedagogerna lagt mycket fokus på just barn i behov av särskilt stöd och hur pedagogerna ska kunna hjälpa dem. De beskriver en avsaknad över att specialpedagogen inte är delaktig i undervisningen och ser hur pedagogerna arbetar och observerar barn. Pedagogerna känner därav att specialpedagogens råd kring arbetssätt många gånger blir för generella. Samtidigt visar resultatet att pedagogerna ser att den specialpedagogiska handledningen hjälper dem till förändrade arbetssätt och anpassningar i undervisningen. Resultatet påvisar även att ett fåtal pedagoger känner att handledningen är för att utveckla dem när deras egen kompetens inte räcker till. Vidare framkommer det att pedagogerna upplever att handledningen leder till att pedagogerna i undervisningen har ökat sin förmåga att utgå från barns behov. Pedagogerna framför även önskemål om att specialpedagogen är behjälplig med kartläggningar och i upprättandet av handledningsplaner och att specialpedagogen håller de externa kontakterna med exempelvis habiliteringen och BUP.

Ämnesord
Specialpedagog, specialpedagogisk handledning, förskola, barn i behov av särskilt stöd, undervisning.

Author
Therese Johansson

Title
Special education guide – a study of how some educators look at special pedagogical supervision in preschool

Supervisor
Maria Rubin

Assessment teacher
Barbro Bruce

Examiner
Carin Roos

Abstract
The purpose of the study is to highlight some educators experience of special education guidance in preschool contexts. It has been carried out at two principal's preschools, in total there are nine departments at each principal who have participated. The method used in the survey was surveys with fifteen questions with half closed questions and half open questions. The first principals who were consult chose to participate and I was invited to carry out the survey on their development days when they had all the educators gathered. The results have then been compiled in bar graphs and in thematic analysis. The literature section highlights the purpose of special educational guidance that Gjems (1997) and Killén (2008) describe as a form of competence development both individually and in groups. Timperley (2013) also describes that it is about creating a developmental process in the educators to increase understanding of the child and its difficulties. In the survey, the educators put a lot of focus on precisely children in need of support and how the educators should be able to help them. They describe a lack of special educator participation in the teaching and see how the educators work and observe children. The educators feel that the special educator's advice on working methods is often too general. At the same time, the results show that the educators see that the special pedagogical guidance helps them to change their working methods and adaptations in the teaching. The result also shows that a few educators feel that the guidance is for developing them when their own skills are not enough. Furthermore, it appears that the educators feel that the supervision leads to the educators in the teaching having increased their ability to base on the needs of children. The educators also express wishes for the special educator to assist with mapping and in the preparation of supervision plans and for the special educator to keep external contacts with, for example, habilitation and BUP.

Keywords
Special education, special pedagogical supervision, preschool, children in special need of support, teaching.

Innehåll

1 Inledning 6
1.1 Problemområde 7
1.2 Syfte och frågeställning 7
1.3 Centrala begrepp 8
1.3.1 Specialpedagogisk handledning 8
1.3.2 Professionell handledning 8
1.3.3 Rådgivande samtal 9
1.3.4 Kvalificerad samtalspartner 9
1.3.5 Individuellhandledning och grupphandledning 9
1.3.6 Handledare 9
1.3.7 Barn i behov av särskilt stöd 9
1.3.8 Undervisning 10
1.4 Specialpedagogik i förskolan enligt styrdokumenten 10
1.5 Examensordningen för specialpedagogexamen 10
2 Tidigare forskning 12
2.1 Specialpedagogisk handledning, varför och hur? 12
2.2 Handledning med specialpedagogen som samtalspartner 13
2.3 Utveckla undervisningen genom reflektion i handledning 14
2.4 Specialpedagogiska insatser för att främja barn i behov av särskilt stöd 16
2.5 Synen på barn i behov av särskilt stöd 17
3 Teoretisk utgångspunkt 19
3.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologi 19
3.2 Systemtänkande för att utveckla verksamheten 20
3.3 Systemteori i pedagogisk verksamhet 21
3.4 Systemteori i handledning 22
4 Metod 23

4.1 Val av metod ... 23
4.2 Urval ... 23
4.3 Genomförande ... 23
4.4 Bearbetning och analysmetod ... 24
4.5 Etiska överväganden ... 24
4.6 Tillförlitlighet och trovärdighet ... 25
5 Resultat ... 26
5.1 Kvantitativa resultat ... 26
5.2 Tematisk analys ... 29
5.2.1 Specialpedagogisk handledning gällande barn i behov av särskilt stöd ... 30
5.2.2 Specialpedagogisk handledning för att utveckla undervisningen ... 31
5.2.3 Önskemål kring specialpedagogisk handledning ... 32
5.3 Teoretisk analys ... 32
5.4 Slutsats ... 34
6 Diskussion ... 36
6.1 Metoddiskussion ... 36
6.2 Resultatdiskussion ... 37
6.2.1 Barn i behov av särskilt stöd ... 38
6.2.2 Perspektiv på undervisning i förskolan ... 38
6.2.3 Önskemål om handledning ... 39
6.3 Specialpedagogiska implikationer ... 40
6.4 Framtida forskning ... 41
6.5 Slutord ... 41
Referenser ... 43
Bilaga 1 ... 46
Bilaga 2 ... 49

1 Inledning

Att arbeta i förskolan innebär möten med många olika människor. Det kan vara allt ifrån mötet med barn till möten med vårdnadshavare, specialpedagog och externa aktörer såsom habilitering. Läroplanen för förskolan, Lpfö18 (Skolverket 2018) lyfter att förskolan ska arbeta med utveckling och lärande för att främjan barnens lust att lära. I yrkesrollen som förskollärare har jag genom åren fått stöd i mitt arbete genom pedagogisk handledning där handledningarna främst har handlat om arbetssätt kring barn med särskilda behov. Genom hjälp av det centrala specialpedagogiska teamet har jag tillsammans med arbetslaget fått handledning. Detta har varit en möjlighet för att utveckla, förändra och anpassa arbetsmetoder för att främja barn som har behövt särskilt stöd. Genom detta arbetssätt är jag säker på att vi har hjälpt många barn till en bättre tillvaro på förskolan genom att göra lärmiljön än mer tillgänglig.

Arbetet i förskolan innebär även undervisning där det är viktigt att utmana alla barn på den nivå som de befinner sig, oavsett om det är ett barn med funktionsvariation eller ett särbegåvat barn. Lpfö18 (Skolverket 2018) beskriver att oavsett vilken förskola i landet det gäller så ska alla förskolor ta hänsyn till barns olika förutsättningar och göra anpassningar utifrån dem. Det framgår också i Lpfö18 (Skolverket 2018) att förskolan ska arbeta med omsorg, utveckling och lärande som en helhet för att skapa en helhetssyn kring barns behov. Några gånger i handledning har jag varit fundersam över att specialpedagogen inte träffar oss pedagoger i verksamheten och observerar oss tillsammans med barnen för att bilda sig en större och mer rättvis bild av vad som sker i utbildningen. Detta har gjort att jag intresserar mig än mer för specialpedagogisk handledning. I examensordningen står följande text

> För specialpedagogexamen ska studenten visa fördjupad förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor, föräldrar och andra berörda. (SFS 2017:111)

Specialpedagogutbildningen har även lett till att många frågor inom mig själv har väckts vilket gör att jag vill veta mer om hur andra pedagoger tänker och ser på handledning. Genom det här arbetet undersöker jag vidare vad några pedagoger på förskolan anser om specialpedagogisk handledning.

1.1 Problemområde

Centralt placerade specialpedagoger är inte fysiskt närvarande i undervisningen i de kommuner som jag arbetat i. Specialpedagogisk handledning gett mig och mina kollegor nya arbetsmetoder men samtidigt har det också funnits funderingar om handledningen kunde ha lett till ännu mer utveckling i arbetet om specialpedagogen varit med och observerat pedagogerna och barnen? Hade det varit skillnad för förskolans pedagoger och barn i behov av särskilt stöd om specialpedagogen hade varit lokalt placerad på förskolorna? Därav vill jag undersöka vidare vad andra pedagoger i förskolan anser om specialpedagogisk handledning.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka några pedagogers erfarenhet och syn på specialpedagogisk handledning i förskolan och hur specialpedagogisk handledning kan utveckla undervisningen.

Studien utgår från följande forskningsfrågor

- Hur uttrycker förskollärare och barnskötare att specialpedagogisk handledning omsätts i undervisningen?
- Vilka önskemål har förskollärare och barnskötare runt den specialpedagogiska handledningen?
- Hur anser förskollärare och barnskötare att specialpedagogisk handledning kan främja barn i behov av särskilt stöd?

1.3 Centrala begrepp

Studien belyser specialpedagogisk handledning i förskolan och därav är handledning ett övergripande centralt begrepp som är återkommande genom hela studien. Handledning är ett komplext begrepp med olika former varav några fler handledningsbegrepp också belyses. Utifrån syfte och frågeställningar blir även barn i behov av särskilt stöd och undervisning centrala begrepp som återspeglas i arbetets gång.

1.3.1 Specialpedagogisk handledning

Att använda sig av handledning innebär att sammanlänka teori och praktik för att öka sin yrkeskompetens. Selander och Selander (2015) beskriver att handledning innebär att handledaren leder pedagogerna genom en dialog med reflektion och förståelse för andra perspektiv än sitt eget. I litteratur om handledning framkommer olika syften med handledning. Ett syfte med handledning är att utveckla kompetens genom deltagarens förutsättningar och erfarenhet enskilt eller i grupp (Gjems 1997, Killén 2008). Gjems (1997) anser att handledning är en egen undervisningsform som ger pedagogen möjlighet att använda tankeförmåga och känslor för att utvecklas. Handledning sker när pedagoger lyfter aktuella situationer som de befinner sig i genom att samtala och reflektera både teoretiska kunskaper och praktiska erfarenheter (Gjems 1997).

Ahlberg (2015) beskriver specialpedagogisk handledning som en metod att hjälpa lärarna till utveckling.

> Ett av de verktyg som används för att åstadkomma förändring är handledning. Det är också ett av specialpedagogens och speciallärarens arbetsredskap. Handledning syftar till vägledning och utveckling och kan vara en del i ett ständigt pågående arbete för att skapa en kollektiv lärarkompetens och stärka och utveckla yrkesprofessionen. (Ahlberg 2015 s. 109)

1.3.2 Professionell handledning

Samtalsformen i handledningstillfället leder till att handledningen blir ett professionellt samtal. För att handledningen ska lyckas ska den vara frivillig. Pedagogen ska själv ha valt att vidareutveckla sin kompetens (Gejms 1997). Killén (2008) beskriver professionell handledning som en fortlöpande samtalsmetod med en erfaren utövare.

1.3.3 Rådgivande samtal

Løw (2011) benämner handledning som rådgivande samtal där pedagogen söker råd om sitt arbete. Han påvisar även att handledaren är den som leder samtalet och står för att samtalet håller en professionell karaktär. I de handledande samtalen behöver handledaren sätta sig in och förstå pedagogen och reflektionerna för att skapa utvecklingsprocess (Løw 2011).

1.3.4 Kvalificerad samtalspartner

Ahlberg (2015) beskriver specialpedagogen som kvalificerad samtalspartner genom att hen diskutera pedagogiska frågor med kollegor, föräldrar och externa aktörer. Genom att vara en kvalificerad samtalspartner förväntas specialpedagogen ge stöd till lärare och påverka lärmiljöerna (Ahlberg 2015).

1.3.5 Individuellhandledning och grupphandledning

Killén (2008) beskriver handledning som en professionell utvecklingsprocess genom att bland annat bibehålla sina professionella inställningar och problemlösningar. Individuell handledning var den första handledningsformen som kom men under senare tid har grupphandledning med fler kollegor kommit att ta större plats i processen (Killén 2008).

1.3.6 Handledare

Handledaren vid handledning för samtalet i riktning mot professionen. Genom olika ledarskap och i detta fall handledaren så behöver inte handledaren inneha verksamhetens helhetssyn för att utföra handledningen. Utifrån specialpedagogens metod att leda handledningen kan specialpedagogen bidra med en ledande roll till förändring till lärande hos både deltagare och dess elever (Bergman & Blomqvist 2012).

1.3.7 Barn i behov av särskilt stöd

I förskolan möter pedagogerna barn med olika behov som kan vara allt ifrån anknytningssvårigheter till utåtaggerande beteende (Killén 2008). Barn i behov av stöd menar de är barn som behöver mer stöd än övriga i barngruppen för att kunna delta i förskolans aktiviteter Renblad & Brodin (2014).

> Särskilt stöd är insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte går att göra inom ramen för den ordinarie undervisningen. Ofta blir särskilt stöd

> nödvändigt när elevens behov av stöd är mer omfattande och varaktigt. (Hämtad från Skolverket 2020.06.06)

Därav definieras barn i behov av särskilt stöd i denna studie som barn som behöver mer ingripande och varaktigt stöd.

1.3.8 Undervisning

Undervisning är ett relativt nytt begrepp i Lpfö18 (Skolverket 2018) och innebär att med sikte mot läroplanens mål utmana och stimulera barnens lärande och utveckling. Då barn alltid befinner sig i ett lärande måste förskolläraren ibland vara spontan i sin undervisning och ta tillvara på barnens nyfikenhet. Det framkommer att utbildningen ska anpassas så att alla barn utvecklas så långt som möjligt.

> Undervisningen ska baseras på såväl att barnen lär tillsammans och av varandra som samspelet mellan vuxna och barn. (Lpfö18 Skolverket s.11)

1.4 Specialpedagogik i förskolan enligt styrdokumenten

Skollagen (SFS 2010:800) framför att barn i behov av stöd har rätt att få det stöd som de behöver och att specialpedagogisk kompetens ska konsulteras vid särskilda bedömningar och när det planeras stödinsatser. I Lpfö18 (Skolverket 2018) framkommer det att barn ska få det stöd och anpassningar som behövs för att de ska utvecklas så långt som möjligt. Stödet ska därav vara format utifrån individens behov.

> Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling. (Barnkonventionen artikel 3)

Vidare framkommer det i barnkonventionen att barns utbildning ska leda till utveckling av barnets personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga.

1.5 Examensordningen för specialpedagogexamen

Enligt examensordningen (SFS 2017:1111) är specialpedagogens uppdrag att med kritiskt och självständigt förhållningssätt kunna undanröja svårigheter i olika lärmiljöer genom att identifiera, analysera och medverka i de olika svårigheterna som kan uppstå. Vidare ska specialpedagogen även utföra pedagogiska utredningar på organisation, grupp och individnivå. Gällande åtgärdsprogram och handlingsplaner ska specialpedagogen tillsammans med berörda deltagare vara behjälplig i utformandet för att stödja barn och elever. När det handlar om barn med neuropsykiatriska svårigheter är det specialpedagogens uppgift att tillämpa vetenskapliga perspektiv och tillämpa dem i

lärmiljöer. Specialpedagogen ska även kunna genomföra, följa upp och utvärdera samt leda utvecklingen av det pedagogiska arbetet för att möta behoven hos samtliga barn. Slutligen framkommer det i examensordningen (SFS 2017:1111) att specialpedagogen ska besitta förmåga att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare gällande pedagogiska frågor för kollegor, föräldrar och andra berörda.

2 Tidigare forskning

2.1 Specialpedagogisk handledning, varför och hur?

Förskolans pedagoger deltar i specialpedagogsikhandledning för att förebygga barns beteendesvårigheter (Killén 2008). Pedagogerna får hjälp med organisering och pedagogiska upplägg vilket fokuserar på barnens sociala, emotionella och beteendemässiga utveckling. Arbetssättet startar en utvecklingsprocess hos pedagogerna som ökar förståelsen för barnet och kring dennes svårigheter (Killén 2008, Timperley 2013). Ofta börjar handledningstillfällena med ett ärende som innebär att pedagogen befinner sig i en svår situation. Specialpedagogen kan hjälpa till med att bestämma kriterierna för handledningen och ge samtalet en struktur. Handledarens roll blir att utmana med frågor och hitta utvecklingsområden men om pedagogen inte vill samtala kring något specifikt går det under den etiska principen att inte diskutera vidare. Som handledare gäller det att lyssna noga på pedagogen och på vad den förmedlar på det sätt som den berättar. Handledare bör ge deltagaren möjlighet till eftertanke varav tysta pauser inte behöver skyndas på (Gjems 1997, Timperley 2013). Handledning kan ibland uppfattas som frustrerande i vissa situationer när pedagogen känner att handledaren bollar tillbaka frågor och inte ger svar på frågorna som denne får. Ytterligare en svårighet är om handledaren inte är insatt på det område som handledningen berör. Sättet handledaren ställer frågor på är av stor vikt för att inte pedagogen ska känna att den svarar fel. Öppenhet inom handledningen kan uppfattas både som positivt och negativt men blir en svårighet om den uppfattas som att handledaren inte har kompetens inom det specifika ärendet (Emsheimer 2016). Handledningstillfället innehåller undervisning, stöd, utmaning och råd (Gjems 1997, Timperley 2013). Råd som ges är sådana som kan lösa undervisningssvårigheter även i framtiden, alltså långsiktiga lösningar (Timperley 2013). Killén (2008) nämner den pedagogiska funktionen som handlar om att planera det praktiska arbetet, skapa en lärmiljö där pedagogen kan utveckla en process kring kunskaper, observationer, reflektera och påverka personliga förståelse och problemlösningar. Frågor som kan användas i handledning är resurs och strategifrågor för att igenkänna resurser och möjligheter. Undantagsfrågor handlar om att ta reda på när ”problemen” inte uppstår. Framtidsfrågor ser till nya perspektiv och ger eftertryck för förändringar. Relationsfrågor berör relationen till andra. Skalfrågor kan användas som en

typ av delmål för att se framsteg. Framgångsfrågor ger deltagaren möjlighet att berätta om vilka framsteg som gjorts. Tvärtomfrågor används för att utmana deltagaren att tänka tvärtom (Bergman & Blomqvist 2012). Handledningssamtalet ska innehålla feedback, sak presentation, samtalsrundor, klargörande, diskussion, utmaning, eventuell rådgivning och reflektion och utvärdering. Genom att använda sig av reflektion och utvärdering menar Killén (2008) att handledning får ett helhetsperspektiv eftersom det ligger som grund till vidareutveckling (Gjems 1997, Killén 2008). Bergman och Blomqvist (2012) beskriver handledningssamtalet som ett ”lekområde”, där miljön är tillåtande och man kan leka med och utveckla tankar och pröva dem. Vidare menar de att deltagaren har bäst vetskap om vad som har fungerat och inte fungerat och genom att fokusera på de positiva och genom att handledaren ställer frågor kan deltagaren själv komma fram till lösningar (Bergman & Blomqvist 2012).

2.2 Handledning med specialpedagogen som samtalspartner

von Ahlefeld Nisser (2014) har utfört en studie kring specialpedagogens roll i förskolan. Hon utgår från kommunikationsteoretiskt perspektiv. Samtalen sker i gruppsamtal och har utförts med speciallärare, specialpedagog och rektorer genom meningsskapande samtal där de utgick med riktlinjerna om att alla ska komma till tals, det ska finnas utrymme för olika synsätt och ömsesidighet. von Ahlefeld Nissers (2014) resultat beskriver att specialpedagogens roll i förskolan ofta handlar om lärandemiljö och att vara delaktig för att skapa tillgänglighet för barn i behov av stöd. Inifrån och utifrånperspektivet belyser olika syn på specialpedagogen roll. Inifrån innebär att här och nu arbeta i verksamheten medan utifrånperspektivet handlar om att med sin profession bidra med förändring av arbetsmetoder och grupperingar där kollegor kanske kommit för nära och inte ser förbi hinder. I rollen som specialpedagog ingår det att arbeta förbyggande som kvalificerad samtalspartner med ledningen kring organisatoriska områden. Att vara centralt anställd i kommunen ger en mindre möjlighet att vara på förskolorna ofta då de ofta innebär fler uppdrag.

Renblad och Brodin (2014) har gjort en mindre studie med medicinskt perspektiv kring förskolebarns hälsa. De beskriver att det finns ett ökat antal barn som mår dåligt i förskolan och hur barn i behov av stöd har rätt till stöd enligt läroplanen och skollagen. I resultatet kommer de fram till att specialpedagogens viktigaste roll är att handleda, ge rådgivning och vara bollplank.

2.3 Utveckla undervisningen genom reflektion i handledning

Timperley (2013) lyfter att det genom handledning ska ske sex förändringar hos pedagogen för att skapa en process från professionell utveckling till professionellt lärande. Den första förändringen som bör ske är att ändra sin syn och se hur man omvandlar utveckling till lärande. Det innebär för specialpedagogen att få deltagaren till att bli engagerad i sitt eget lärande. Den andra innebär att elevens behov står i centrum och att de utifrån sina förutsättningar ska få möjlighet till lärande. Den tredje tankemässiga förändringen handlar om kunskaper och hur de kan användas i praktiken. De ska vara lösningar som hjälper undervisningen även i framtiden. Genom den fjärde förändringen undersöks hur effektiv undervisningen är för eleverna. Femte förändringen innebär att den kan delas i två olika syner där den ena handlar om hur läraren ska tillämpas andras kunskap medan den andre handlar om kunskap kring elever och deras lärande. Den sjätte och sista förändringen gäller lärarens omgivning och det stöd läraren får. Både lärare, skolledare och handledare måste ständigt undersöka vad deras metoder har för inverkan via analys. Reflektion och analys kan ge svar på frågor om vad som fungerar och inte fungerar, vilka undervisningsmetoder som ska fortsätta arbetas med och vilka utmaningar som har kommit till. Alla dessa ses som en grundstomme att nå fram till i handledning. (Timperley 2013).

För att utveckla lärande krävs det att anpassa sig till situationer och att ge olika verksamheter möjlighet till kollektivreflektion kan leda till att deltagarna arbetar mot gemensamma mål med ökad förståelse för varandra och varandras synsätt. Det i sin tur ger ökad möjlighet för anpassningar till arbetsplatsens krav och skapar ett anpassningsinriktat lärande. På organisationsnivå kan handledning leda till ökning av pedagogernas pedagogiska syn och gemensamma mål. Det kan ge bättre kvalité på verksamheten genom specialpedagogiska följder och nya lärares övergivande minskar. Även på gruppnivå leder handledning till gemensam pedagogisksyn till verksamheten och dess mål. Ökat samarbete och strävan efter samma ramar för verksamheten. Handledning på gruppnivå leder till mer reflektion och hantering av exempelvis barn i behov av stöd. Genom lärandet som sker vi handledning får verksamheten ökad kunskap i att hantera svårigheter utan expertis hjälp. Även ökad förståelse för de olika yrkeskategorierna i verksamheten ökar. När det gäller handledning på individnivå blir det

tydligare för deltagaren att se sina egna arbetsuppgifter och kan hantera dem bättre. Handledningen ökar undervisningskompetensen och kan ge deltagaren bättre hantering kring elever i behov av stöd. På individnivå får deltagaren även möjlighet att reflektera över sitt eget synsätt och kritiskt granska sin egen undervisning. Det ges möjlighet till att förändra sitt arbetssätt genom ökad trygghet i sin yrkeskompetens (Kroksmark & Åberg 2007).

Killén (2008) beskriver att via handledning kan utveckling hos pedagogerna ske genom att handledaren ger råd och tips om litteratur som kan användas som kompetensutveckling vilket i sin tur leder till en skolutvecklande funktion. För att handledning ska leda verksamheten framåt behöver den genomgå en process. I processen skapas det förståelse kring svårigheter och sedan handlar pedagogerna utifrån förståelsen som skapats. Även Gjems (1997) anser att med en bredare förståelse så ökar verksamhetens kvalité. Vidare beskriver hon hur den ökade förståelsen leder till att pedagogerna blir mer engagerade och därav intresserar de sig för att vidareutveckla verksamheten. Även Kroksmark och Åberg (2007) har en liknande syn då de också beskriver att handledning ifrågasätter bland annat rutiner och kunskaper som i sin tur leder till utveckling av verksamheten.

Det är även viktigt att specialpedagogen reflekterar över samtalet för att skapa en egen utveckling. Förhoppningen är att skapa en process hos deltagaren men även handledaren påverkas av samtalet. Reflektion bidrar till nya perspektiv, lärande och utveckling vilken professionalitet det handlar om, att se till vad och hur samtalet blev och vad konsekvenserna var (Bergman & Blomqvist 2012). Processreferat är en bra metod när handledningssamtalet ska bearbetas och vidare utvecklas vid nästa handledningstillfälle. Det ger i detta fall specialpedagogen möjlighet till att beskriva samspelet som sker i samtalet och utifrån det återkalla minnet, känslorna och yttrandena i samtalet. Genom att gå igenom samtalet på detta vis kan vi i efterhand knyta an samtalet med förknippningar till teorier. I efterhand kan denna typ av bearbetning av handledningssamtal ge eftertanke och ökad förståelse för deltagaren. Processreferat är en ovanuppgift men ett bra redskap som enligt Killén (2008) gärna ska börja användas så tidigt som möjligt för att se vilka positiva resultat för lärandet det ger (Killén 2008).

2.4 Specialpedagogiska insatser för att främja barn i behov av särskilt stöd

Nilsson och Widel (2018) har via samverkansforskning undersökt tidiga insatser i förskolan. Metoden innebär att forskning sker tillsammans med pedagogerna. Kommunen kontaktade ett lärosäte för att tillfråga forskare om de kunde delta varav två forskare anslöt till forskningen. De aktuella forskarna hade bland annat erfarenhet av hälsofrämjande skolutvecklingsarbete. Vid studien start anställdes tre socialpedagoger och tre specialpedagoger som benämns som sociala teamet. I processmöten med sociala teamet, förskolornas rektorer, elevhälsoschef och forskarna påbörjades arbetet. De första mötena handlade om att skapa en struktur på undersökningen och hur resultat skulle kunna mätas. Det diskuterades även hur tidiga insatser uppmärksammas i verksamheten. Diskussionerna kom att handla om hur barnen har det, pedagogernas upplevelser och vad som kan göras för att underlätta deras arbete, hur specialpedagogik används i förskolan och hur det sociala teamets professioner förhåller sig till varandra. Processmötena skedda kontinuerligt med två till tre möten varje termin. Diskussionerna ledde till att undersöka hur det social teamets arbete utvecklade förskolorna och vilket bemötande det fick av pedagogerna. Därav granskade det sociala temat sitt arbete utifrån att se vilka ärenden arbetet handlade om, vilket bemötande de fick av pedagoger, rektorer, barn och vårdnadshavare. När de dokumenterat sina observationer och erfarenheter diskuterade sociala teamet datainsamlingen med forskarna. Sociala teamet arbetade med att kartlägga barn i behov av särskilt stöd, observera, stötta pedagoger och vårdnadshavare. I resultatet framkommer det att pedagogerna behövde handledning på planeringstiden men även att pedagogerna behövde snabba rådgivande möten i vardagen vilket Nilsson och Widel (2018) beskriver som ett akut behov av att reflektera med sociala teamets kunskap. Vidare beskriver de i resultatet att handledning handlar om att få pedagogerna att komma fram till lösningar.

Resultatet påvisar att med hjälp av sociala teamets kunskap har pedagogernas perspektiv kring barn i behov av särskilt stöd utvecklats under arbetets gång. I forskningen beskriver pedagogerna att om det sociala teamets inte bildats och haft nära samarbete med pedagogerna så finns det en risk att pedagogerna fortsatt arbeta som innan denna möjlighet fanns. Pedagogerna beskriver att det förmodligen hade varit svårare att ta till sig nya arbetsmetoder på grund av osäkerhet (Nilsson & Widel 2018).

Hannås, Bjørg Bahdanovich och Hanssen (2016) har genomfört en studie gällande specialpedagogsika insatser. Studien är kvalitativ med semistrukturerade intervjuer med fem förskole anställda i Norge och fem förskole anställda i Vitryssland. Hannås, Bjørg Bahdanovich och Hanssen (2016) beskriver att all undervisning i Vitryssland ska ske utifrån internationella riktlinjer och humanistiska värderingar. De nationella riktlinjerna används till utbildningsplaner. I analysen framkommer det att de norska deltagarna berör kategorin kompetens med betoning på anställdas egen kompetens men även den kompetens som de kunde ha tillgång till av externa aktörer. Resultatet visar att samtliga i Norge var enade om att barn med språksvårigheter hade behov av specialpedagogisk undervisning och uppföljning. De var också av uppfattningen att de ville hjälpa dessa barn men att de inte visste hur de skulle gå tillväga. Även om de får specialpedagogisk hjälp så är det de anställda som ska planera och ge den specialpedagogiskundervisningen vilket skapar frustration och känns som en börda för de anställda. Det framkommer även att bristen på stabil och kvalificerad personal begränsar den praktiska specialpedagogiska utbildningen för förskolans personal. Deltagarna anser att det tar för lång tid från att barn börjar utredas till att bedömningen är klar och de får handledning. Det leder till att barn inte får den hjälp som de behöver och har laglig rätt till. Det framkommer att det sker professionell handledning varannan vecka i en timme och fyrtiofem minuter och att det inte anses vara tillräckligt. Logopeden är på förskolan en gång/månad eller varannan månad och det finns inte möjlighet för alla pedagoger att delta i mötet med denne externa profession vilket gör att det saknas gemensamma reflektioner. Tidigare träffade de speciallärare flera gånger i veckan och denne kunde då observera hur personalen arbetade praktiskt. I resultatet berättar personalen att det är viktigt att komma igång tidigt med specialpedagogiskundervisning och att de tänker på det och försöker att i alla fall göra något. Personalen upplever missnöje, misslyckad motivation och hjälplöshet för att de inte får den specialpedagogiska hjälp som de önskar. Det känns också som ett nederlag för personalen när de känner att barn har gjort framsteg och logoped kommer och säger motsatsen Hannås, Bjørg, Bahdanovich och Hanssen (2016).

2.5 Synen på barn i behov av särskilt stöd

Pallas (2011) forskning belyser barn som subjekt utifrån deras beteende och hur de utmanar pedagogerna i förskolan samt hur de framställs i specialpedagogiska sammanhang. Hon tar främst avstamp från Michel Foucault med teoretiskt filosofiska

utgångspunkt genom poststrukturalistiskt förhållningssätt i anknytning till kommunikationens betydelse och den sociala strukturen människor emellan där språket påverkar hur processer skapas, bevaras och förändras. Palla (2011) har utfört sin studie i två rektorsområden där hon intervjuat en specialpedagog individuellt i vardera område. Tillsammans med specialpedagogerna bestämdes vilka som skulle ingå i undersökningen och hur inspelningarna skulle genomföras. Specialpedagogen skötte urvalet av samtalen. Undersökningen bestod av 13st handledningar med avdelningspersonal och specialpedagog och totalt har samtalen berört 15st barn. Handledningssamtalen har spelats in utan Pallas (2011) fysiska närvaro, detta för att inte påverka samtalen. Specialpedagogen valde ut dokument som skulle ingå i undersökningen. I analysen problematiserar hon hur vetenskap påverkar förskolan där barnet ses som subjekt. Fortsättningsvis analyseras och synliggörs barnet som benämns som ”speciellt” och som är föremål i diskussion med specialpedagog. Analysen genomsyrar resonemang om språk, kunskap, subjekt och identitet men berör även makt och styrning som är relevanta för studien. Palla (2011) anser att utgångspunkten i handledning är oroande, utmanande och förbryllande beteenden hos barn. När barnet upplevs avvika från vad de bör kunna vid viss ålder upplever föräldrar och personal oro. Specialpedagogerna använder sig av handledning för den samtalsform som sker i studien men Palla (2011) menar att det i vissa tillfällen blir ett rådgivande samtal. Materialet som används anses vara naturligt material i den bemärkelsen att samtalen skulle vara av samma betydelse som om de inte hade ingått i forskning. Specialpedagogerna i studien använder sig av observationer, kartläggningar, minnesanteckningar, handledningsanteckningar, samtalsanteckningar, handlingsplaner, åtgärdsprogram samt utvärderingar och uppföljningar. När pedagogerna på förskolan vill anmäla ett ärende till specialpedagogen använder vissa delar av kommunen det Palla (2011) kallar för problembeskrivningsblankett med fasta rubriker gällande inlärningssvårigheter, koncentrationsförmåga och sociala samspelet gentemot kompisar.

3 Teoretisk utgångspunkt

Studien tar avstamp i systemteori för att se hur den specialpedagogiska handledningen i förskolan sker utifrån några pedagogers erfarenheter.

3.1 Bronfenbrenners utvecklingsekologi

Urie Bronfenbrenner var utvecklingsekolog och studerade förbindelser framför allt mellan mikro, makro, meso och exonivå (Gjems 1997).

Bronfenbrenner (1979) beskriver utvecklingsekologi som samspelet mellan människor. Han förklarar hur miljön är konstruerad med omsluten struktur, likt en rysk docka där dockorna placeras i varandra för att dockan (systemet) ska bli fungerande. Teorin innebär att se bortom den enskilda situationen mellan två människor i en miljö för att skapa utveckling. Vidare beskriver Bronfenbrenner (1979) att en persons utveckling kan påverkas i systemet när det uppstår händelser i miljön även fast hen inte är närvarande.

Bronfenbrenner (1979) beskriver att mikronivå består av den närmsta miljön i individernas vardag. Det är bland annat familjen, kompisar och lärare som omfattar de grundläggande interaktionerna i fysiska mötet. Genom analys av närmiljön i exempelvis förskola så är analysen baserad på mikronivå (Imsen 2000).

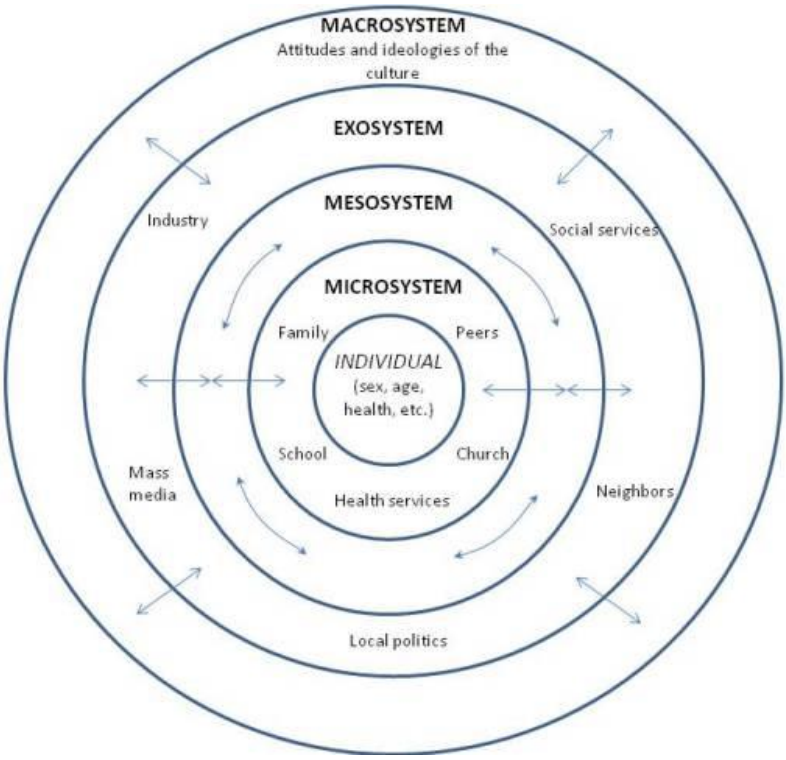

Fig 1. Förklaringsmodell av Bronfenbrenners teoretiska nivåer. Hämtad 6 juni 2020.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bronfenbrenner%27s_Ecological_Theory_of_Development_(English).jpg

Mesonivå handlar om relationerna i mikrosystemet vilket innebär att det kan handla om mötet mellan förskola och familj (Bronfenbrenner 1979). Imsen (2000) beskriver vidare att det handlar om att studera flera närmiljöer samtidigt.

> Att analysera på mesonivå är att studera hur det som händer i en situation inverkar på det som sker i en annan situation, och att förändringar i en miljö också leder till förändringar i en annan miljö. (Imsen 2000 s. 412)

Exosystemet beskriver att det är samhällsinstitutioner som påverkar individens utveckling vilket innebär att individen inte nödvändigtvis är inblandad i händelserna för att bli påverkad. (Bronfenbrenner 1979).

> Exosystemet är formella eller informella samhällssituationer som arbetar på lokal samhällsnivå och som direkt eller indirekt griper in i den enskildes värld. (Imsen 2000 s.142)

Makosystemet handlar bland annat om påverkan av samhällets institutioner såsom ekonomiska system, utbildningssystem och politiska system (Bronfenbrenner 1979, Imsen 2000). Alla förordningar och bestämmelser som sker på makronivå har påverkan på mikronivå och samspelet som sker där.

3.2 Systemtänkande för att utveckla verksamheten

Öquist (2018) förklarar att inom systemteorin och systemtänkande anses olika modeller utgöra helheten av världen. Det innebär att det är av stor vikt att se världen som helhet och inte som små modeller. Inom systemteorin behövs det ett systemtänkande för att utveckla en lärande organisation. Systemtänkande handlar om att se mönster av förändringar genom att se samband och inte fastna i att se enskilda föremål och händelser. Denna form av tänkande gör att människor kan hantera känslor av bland annat hjälplöshet eftersom de synliggör bakomliggande strukturer i komplexa situationer. Det innebär att människans beteende påverkas utifrån den bakomliggande strukturen. Trots olikheter bland människor har de benägenhet för att i likartade strukturer producera kvalitativa resultat. Systemstrukturen står för relationer som påverkar beteende på sikt i system genom att människors beslutsfattande och normer (Öquist 2018). Svårigheten är att se strukturen där vi som människor själva ingår. För att kunna se till ett systemtänkande handlar det om att själv kunna se hela strukturen och att man själv som människa är en del av den. En annan viktig del i systemteorin är att ta tillvara på de olikheter som finns genom att uppmärksamma dem och anamma dem. Att ta tillvara på olikheter och sträva sig längre bort från systemets balans kan skapa kaos. Kaos inom systemet kan vara positivt då det kan leda till att nya arbetsmetoder hittas. Forskning inom systemteori handlar om att se cirkulära mönster och se till vad som hänger ihop med vad (Öquist 2018).

3.3 Systemteori i pedagogisk verksamhet

Systemteorin utgår från att tänka i nivåer där alla nivåer är lika viktiga oavsett vilket område de berör och har fokus på vad som sker här och nu. Öquist (2018) menar att det kan handla om att allt från att utveckla förståelse för organisationers uppbyggnad och hur kommunikationen mellan människor sker till att utveckla ett synsätt för hur inlärning sker. Oavsett vilken del som berörs kan de liknas vid en hierarkisk konstruktion. Systemet kan beskrivas som cirkulärt, ungefär som ett kretslopp där allt går runt. Öquist (2018) nämner öppna och slutna system där det öppna alltid erbjuder ny information vilket gör att systemet utvecklas. Det slutna systemet kan gå miste på det cirkulära kretsloppet då det finns brist på feedback och då de tendenser som redan finns görs starkare (Öquist 2018).

Inom systemteorin behöver det finnas ett mål och att arbetet kollas mot detta mål genom olika nivåer i systemet (Öquist 2018). Inom pedagogisk verksamhet kan de olika systemen kring normer och värden utgöra kopplingar mellan systemets nivåer. I den pedagogiska verksamheten kan systemet liknas med ett löst system. Det innebär att ledningen saknar organisatoriskt stöd för gemensam definition av målen. Om inte medarbetarna har accepterat chefen och innehar förtroende saknar den sin auktoritet. I den pedagogiska verksamheten finns en svårighet med att mäta och konstatera måluppfyllelse då den inte har lönsamheter såsom näringslivet har. Ledarskapet behöver därför en bättre koppling till lärares yrkesutövning. Därav behöver skolan stöttas via ett uppgiftssytem (mål och uppdrag) som också stöttas av normsystem. Glappet som blir mellan dessa system bidrar till att verksamheten klassas som ett löst system. När medarbetarna är sammansvetsade och har insikt i uppdraget får de förståelse för hur allt hänger samman i systemet. Därefter arbetar de aktivt mot målen. Vidare krävs det förtroende mellan chef och medarbetare för ett fungerande system. Finns inte förtroendet ökar glappen mellan nivåerna (Öquist 2018).

3.4 Systemteori i handledning

Inom systemteorin tillhör människor det sociala systemet där de ingår i relationer till varandra (Løw 2011, Gjems 1997). Därav anser Gjems (1997) att systemteori är en ypperlig utgångspunkt när det gäller handledning inom pedagogiska verksamheter. Vidare menar hon att personalgruppen i förskolan står för ett socialt system och barnen för ett annat. Därför kan de tolkas som att sociala systemen består av delar och att dessa delar utgör ett system som ska hållas samman, i detta fall handlar det om relationen mellan pedagoger och barn. Dessa relationer utgör att systemet håller ihop. Vidare styrs systemet även av inre och yttre styrning vilket innebär att de inre styrs av handlingar och gemensamma åsikter och de yttre styrs av att omgivningen anpassar sig till systemet eller att systemet anpassar sig till omgivningen. Handledning är ett socialt system inom systemteorin och som tidigare nämnts bygger den på relationer, därav får alltid handledning någon form av effekt eftersom det sker ett samspel (Gjems 1997). Inom systemteorin innebär relationerna social sammansättning mellan två eller fler personer. För att kunna handleda kring händelser behövs ett dubbelseende där i detta fall specialpedagogen ser till pedagogerna och barnen. Relationen inom handledning ses alltid som grundläggande i arbetet inom den pedagogiska verksamheten. I systemteoretisk handledning är det av stor vikt att pedagogen får reflektera situationer och sitt eget handlande för att utvecklas. På så vis skapas relationen mellan händelse och agerande (Løw 2011). Handledning är en metod kring hur relationer och kvalité kan utvecklas utifrån de aktuella förutsättningarna. En viktig process är att ge uttryck för känslor och personliga upplevelser till de situationer som har utvecklats. Den systemteoretiska handledningen sätter fokus på konkreta aktuella situationer. Struktur och stabilitet är viktiga byggstenar för att kunna utvecklas mot en relation till andra (Gjems 1997, Killén 2008). I systemiskt tänkande menar Bergman och Blomqvist (2012) att de flesta agerar logiskt och att det handlar om att se hur logiken ser ut för just dem.

4 Metod

4.1 Val av metod

Den forskningsmetod som har använts i den här studien är enkätundersökning (bilaga 2). I syfte att se hur undersökningsfrågorna fungerade skedde en mindre pilotstudie innan den faktiska undersökningen. Pilotstudien gav indikationer på att vissa frågor behövde struktureras om för att skapa ett mer sammanhang (Bryman 2011). Enkäten bestod av femton frågor varav sju slutna och åtta öppna frågor. Några av frågorna är av typen nominalvariabel vilket innebär att de innehåller frågor som kategoriseras men inte kan rangordnas. De innehåller även dikotoma variabler vilket innebär frågor där det endast finns två svarsalternativ. De öppna frågorna inrymmer flera svar (Bryman 2011).

4.2 Urval

Efter beslut om att genomföra en enkätundersökning letade jag upp en kommun som hade förskolor med flera avdelningar utifrån att jag ville att flera pedagoger skulle delta i studien. Sedan bestämde jag mig för två förskolor med sex avdelningar vardera. Repstad (2007) påpekar att urvalet sker i anseende med vilken studie som ska genomföras. Förskolorna har olika rektorer som jag kontaktade via mail och frågade om de kunde tänka sig delta i undersökningen. Väldigt snabbt fick jag svar att de ville delta och vi kom överens om att undersökningen kunde genomföras på deras utvecklingsdagar när alla pedagoger var samlade. Då alla pedagoger var samlade kom det till ytterligare två mindre förskolor med tre avdelningar vardera som tillhörde rektorsområdena. Sammanfattningsvis valde 95% av de tillfrågade pedagogerna att delta i enkätundersökningen. Det innebär även ett bortfall på 5% av pedagoger som valde att inte delta och därav har studien ett litet bortfall (Bryman 2011).

4.3 Genomförande

Då jag var närvarande vid undersökningen började jag med presentera min studie och berätta om dess syfte. Tillsammans med pedagogerna valde jag att gå igenom missivbrevet (bilaga 1) för att förtydliga de etiska principerna. Efter det delades enkäten ut till pedagogerna och samlades sedan in. Under hela enkäten fanns jag tillgänglig för eventuella frågor och förtydligande.

4.4 Bearbetning och analysmetod

Bryman (2011) anser att i bearbetningen av kvalitativa data sker det alltid en form av kategorisering varav i denna studie framställs dem via teman. Vidare beskriver han vikten av att ha en öppen syn i bearbetningen och se om det bland annat finns repetitioner, likheter och skillnader eller metaforer om hur deltagarna skildrar sina tankar. För att få en överblick av alla enkäter valde jag att sortera dem och gå igenom de olika rektorernas förskolor var för sig. Jag sammanställde sedan svaren genom att kategorisera dem till teman för att kunna få en klarare syn om det fanns skillnader och likheter mellan förskolorna. Då svaren från förskolorna var väldigt lika har jag valt att inte särskilja förskolorna i resultatet. De slutna frågorna presenteras efter varandra i stapeldiagram och är en kvantitativ del av studien. Bryman (2011) nämner att ett av de vanligaste sätten att redovisa kvantitativdata är med stapeldiagram. Vissa av svaren har jag även kommenterat för att förtydliga svaret.

De öppna frågorna redovisas i tematisk analys. Valet av tematisk analys föll sig naturligt då jag ville att fokus skulle ligga på det som sägs vilket enligt Bryman (2011) är en viktig utgångspunkt i denna analysmetod. Tillvägagångssättet när jag sammanställde enkäterna och hur de delades upp har resulterat i att det skapades teman under processens gång. De teman som framkom är *Specialpedagogisk handledning gällande barn i behov av särskilt stöd, specialpedagogisk handledning för att utveckla undervisning* och *önskemål kring specialpedagogisk handledning.*

Efter den tematiska analysen tolkades resultatet mot arbetets teoretiska utgångspunkt, i detta fall systemteori. I analysen valde jag att bland annat fortsätta hålla mig till de tre teman som framkommit i resultatet för att tolka hur resultat och teori möter varandra. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att för att göra en teoretisk analys krävs det att det inhämtade materialet är tillräckligt stort och att det är relevant för studien.

4.5 Etiska överväganden

Innan enkäten utfördes informerade jag om missivbrevet (Bilaga 1) som innehöll studiens syfte samt de etiska principer som står till grund i undersökningen för att värna om deltagarnas integritet (Bryman 2011, Vetenskapsrådet 2002). Undersökningen har utgått från de etiska principerna vilket innebär att jag följt *informationskravet* som beskriver studiens syfte och att deltagarna deltar frivilligt. Det var efter detta som 5% av de

tillfrågade deltagarna valde att inte delta i studien. *Samtyckeskravet* som står för att deltagarna själva har möjlighet att välja om de vill delta i studien. *Kondidentialtetskravet* som innebär att deltagarna är anonyma och att deras uppgifter inte kommer lämnas ut. Genom missivbrevet (Bilaga 1) fick deltagarna möjlighet att skriva under på att de ville delta i studien. Jag var dock väldigt tydlig med att detta är för deras och min trygghet och att deras godkännande inte på något sätt kommer avslöja vilka de är. *Nyttjandekravet* där deltagarna får information om att det sammanställda resultatet kommer finnas på DIVA som är en digital databas. Där framkommer även att deras information endast kommer användas i denna undersökning (Bryman 2011, Vetenskapsrådet 2002, Repstad 2007).

4.6 Tillförlitlighet och trovärdighet

Enligt Bryman (2011) står tillförlitlighet för kriterierna trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet samt möjlighet att styrka och bekräfta resultatet. När det gäller trovärdigheten av studien så har den haft ett högt deltagande där resultaten har varit tydliga. Då många av resultaten varit liknande ökar också trovärdigheten för att studiens resultat stämmer överens med den verklighet som deltagarna har beskrivit. Gällande pålitligheten har studien genomgått olika faser i forskningsprocessen och bör därför ha en hög pålitlighet utifrån studiens omfattning.

5 Resultat

5.1 Kvantitativa resultat

Resultatet från studien visar att det totalt är tjugoen förskollärare och arton barnskötare som deltagit i studien.

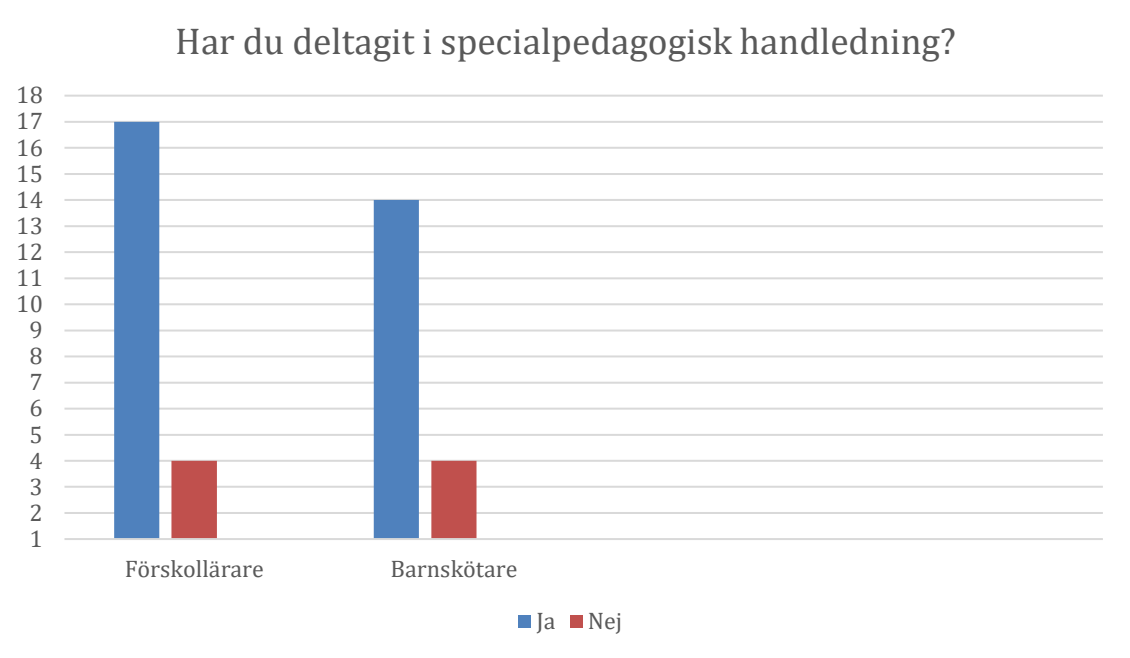

Fig 2. Diagrammet visar hur många förskollärare och barnskötare som har deltagit i specialpedagogisk handledning.

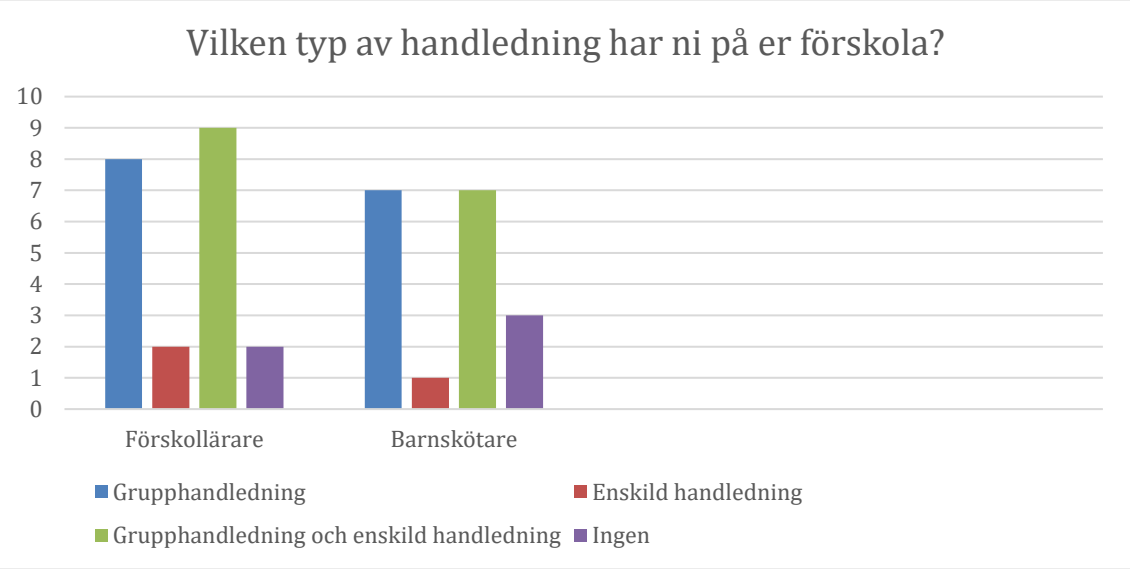

Fig 3. Diagrammet visar vilken typ handledning som finns på pedagogernas förskolor.

Fig 4. Diagrammet visar om pedagogerna vet syftet med specialpedagogisk handledning.

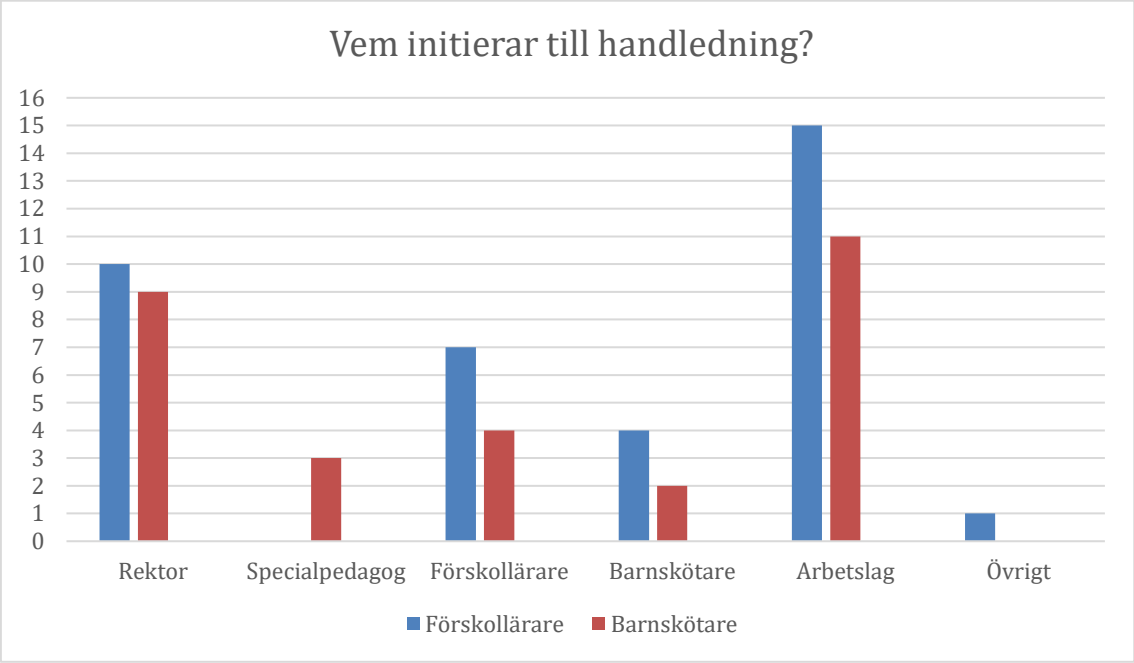

Fig 5. Diagrammet visar vem som initierar till handledning. Majoriteten förskollärare anger att det är arbetslaget som tar initiativ till handledning men även rektor hamnar på

ett högt resultat. Barnskötarna anser också i hög grad att det är arbetslaget som initierar men de har även placerat rektor högt upp skalan. Både förskollärare och barnskötare ger ett lågt resultat gällande att barnskötarna tar initiativ till handledning. Det är endast 3st barnskötare som anger att det är specialpedagogen som initierar till handledning.

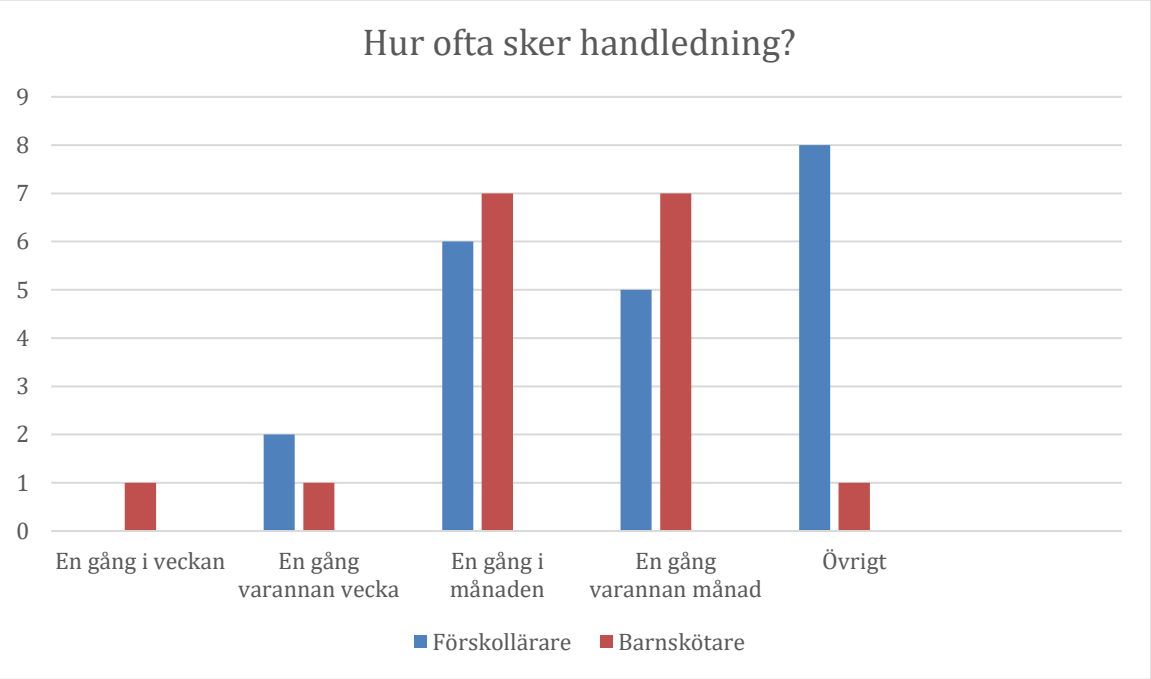

Fig 6. Diagrammet visar hur ofta handledning sker. De resterande förskollärarna som har angett övrig har även kommenterat att den sker sporadiskt utefter behov och svårigheter. Barnskötaren som angett övrigt har kommenterat att handledning sker vid behov.

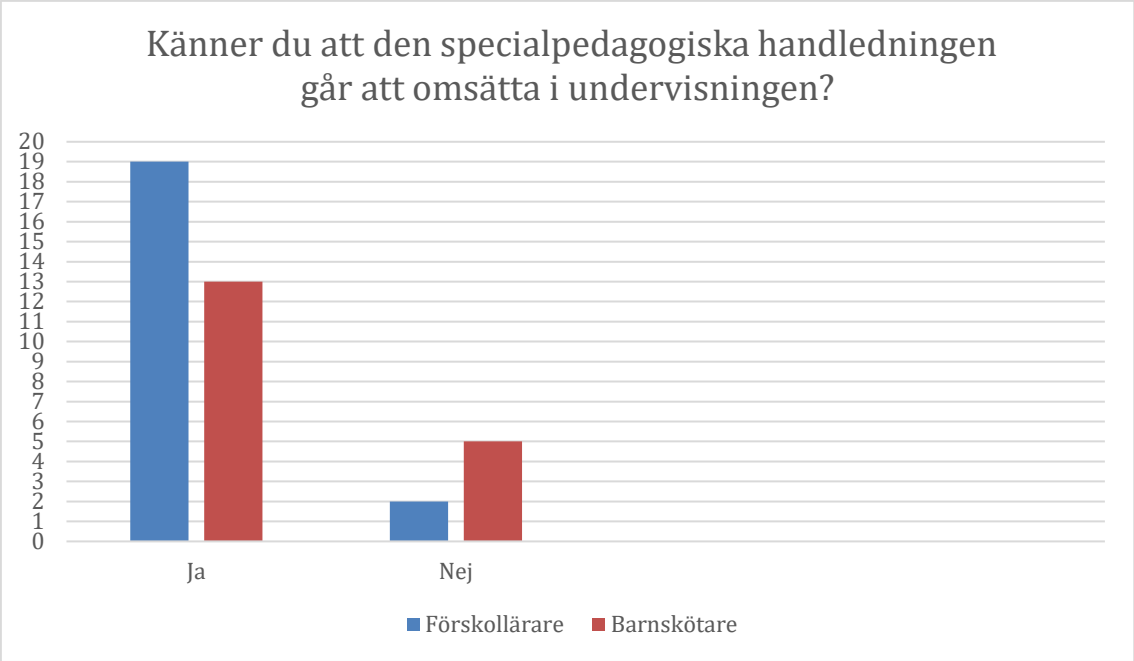

Fig 7. Diagrammet visar om pedagogerna känner att den specialpedagogiska handledningen går att omsätta i undervisningen. En förskollärare har skrivit till en kommentar att oftast går den att omsätta men att det ibland svårt.

5.2 Tematisk analys

När det handlar om vad som avgör vem som initierar till handledning har pedagogerna olika syn på området. Sju förskollärare beskriver att de meddelar rektor att det finns behov av handledning och att rektor i sin tur tar ärendet vidare. Ytterligare sju förskollärarna anser att de är pedagogerna i arbetslaget som tillsammans initierar när de känner att de inte har de resurser som krävs. Ytterligare fem förskollärare menar att initieringen beror på vem som uppmärksammar svårigheter i undervisningen. Vidare är det en förskollärare som anser att det är specialpedagogen som initierar och en som inte vet vem som initierar till den specialpedagogiska handledningen. Gällande barnskötarna är det fyra som anser att initieringen utgår efter barnets svårigheter. Tre uppger att det är arbetslaget som initierar då de inte själva har de resurser som krävs. Två barnskötare svarar att förskollärare är huvudansvariga och att det därför är de som ska initiera till handledning. En barnskötare anser att det beror på vem som observerar vad och att det utgör vem som tar steget till handledning. Ytterligare tre beskriver att arbetslaget meddelar rektor att de behöver handledning och att rektor sedan tar ärendet vidare och specialpedagog tar sedan kontakt med aktuell avdelning. Det framkommer tydligt att pedagogerna har olika syn på

vem som är initiativtagare till handledningen. Däremot blir det en tydlig bild på skillnad mellan förskollärarna och barnskötarnas syn på vad som avgör initieringen av handledning. Förskollärarna fortsätter att fokusera på att deras kunskap inte räcker till eller att de känner av någon form av svårighet i sin undervisning. Barnskötarna har betydlig mer fokus på barnets svårigheter.

5.2.1 Specialpedagogisk handledning gällande barn i behov av särskilt stöd

Ett tema som framkom i resultatet var hur specialpedagogisk handledning används i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Flertalet av förskollärarna beskriver att syftet med handledning är stödja dem och ge dem konkreta metoder i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Vidare kommer det även fram att pedagogerna får hjälp med handlingsplaner och kartläggningar av barn i behov av särskilt stöd vilket bör innebära att det skapas planer för hur pedagogerna ska arbete gentemot barn med svårigheter. Två av förskollärarna anger att de får handledning när deras egen kompetens inte räcker till och att specialpedagogen då kontaktas för att få extern hjälp från specialpedagog.

> Syftet med handledningen är att handleda och lotsa personalen när pedagogernas kompetens inte räcker till. (Förskollärare 2020.03.02)

Att som pedagog uppge att ens egen kompetens inte räcker till och att pedagogerna behöver hjälp visar att pedagogerna är villiga att utvecklas för att främja barns utveckling och lärande. Barnskötarna nämner att syftet med handledning är att hjälpa barn som behöver extra stöd, råd om hur de själva ska arbeta, lösa situationer, få material och att inrikta sig på något speciellt område. Förskollärarna har beskrivit att handledningen ska ge dem råd som kan förändra deras arbetssätt, bemöta barnet och skapa en förståelse utifrån barnet. Barnskötarna å andra sidan beskriver till viss del att handledningen ska ge råd om hur de ska arbeta men samtidigt uppfattas resultatet mer som att det är barnet som äger problemet. En barnskötare beskriver handledning på följande sätt

> Handledningen sker för att hjälpa det enskilda barnet med de problem och svårigheter som den har. (Barnskötare 2020.03.02)

Det framkommer en viss skillnad mellan förskollärarnas synsätt på handledning där de i större utsträckning utgår från att det är deras kompetens som behöver utvecklas medan barnskötarna mer ser barnet som svårighet.

5.2.2 Specialpedagogisk handledning för att utveckla undervisningen

Nio förskollärare och elva barnskötare anger att handledningen handlar om arbetsmetoder kring barn med funktionsvariation. Resterande har snar likna svar där samtliga beskriver att det handlar om hur pedagogerna ska komma vidare i arbetet, förhållningssätt kring barn och metod samt att det handlar om rutiner och upprättande av handlingsplaner. Genom de snarlika svaren blir det tydligt att pedagogerna önskar komma vidare i sin undervisning med hjälp av att införa anpassningar i undervisningen. Vidare efterfrågades vilken betydelse pedagogerna önskar att specialpedagogisk handledning skulle ha. Majoriteten av både förskollärare och barnskötare uppger att de önskar att de fick tips och råd kring verktyg och arbetsmetoder för att bemöta varje barn utifrån dess behov för att det ska vara greppbart. Det visar att pedagogerna har en vilja att förändra sin undervisning för att nå fler barn. Ytterligare resultat som framkommer är att pedagogerna upplever att arbetslaget genom handledning får möjlighet till reflektion med specialpedagogen som stöttar och uppmuntrar att det pedagogiska arbetet är på god väg samt att det ges konkreta och goda råd som pedagogerna kan ta till sig. Hälften av barnskötarna nämner att den handledning som sker är till för barn i behov av särskilt stöd och att de får generella råd som är svåra att få att fungera i praktiken. De generella råden framstår enligt pedagogerna som en svårighet. Då inte specialpedagogerna är delaktiga i verksamheten anser pedagogerna att det vid dessa situationer kan vara svårt att omsätta de metoder och förhållningssätt, samt den mängden tips de får till den praktiska undervisningen. Flertalet av förskollärarna beskriver att det kunde vara till stor hjälp om handledningen kunde ge mer konkreta råd och tips samt utbilda pedagogerna där deras kunskap inte räcker till inom vissa områden. De nämner även att de tror att råden med en närvarande specialpedagog i verksamheten skulle bli så pass konkreta att de blir lättare att omsätta i undervisningen. Flera förskollärare har även uppgett att arbetssättet förändras av handledning och att det leder till att undervisningen bli mer anpassad efter enskilda barn och barngruppens behov. Då specialpedagogen arbetar på centralnivå framför pedagogerna att det kan vara svårt att få tid för handledning tillräckligt ofta. En förskollärare beskriver följande

> Om specialpedagogen hade varit med i verksamheten så kunde den utgå från barngruppen och situationer och inte enbart ge generella tips. (Förskollärare, 2020.03.02)

Det påvisar att förskolläraren är öppen för att någon observerar i verksamheten och att det finns en vilja att göra anpassningar för att främja undervisningen. Ett fåtal pedagoger anser att det inte finns några nackdelar med specialpedagogisk handledning.

5.2.3 Önskemål kring specialpedagogisk handledning

I resultatet beskriver flertalet av pedagogerna att de önskar att specialpedagogen kunde observera i verksamheten för att sedan ge en mer korrekt handledning utifrån vad specialpedagogen sett. Flera av både barnskötare och förskollärare anser att undervisningen hade haft en positiv effekt att specialpedagogen var med i utbildningen för att se barnet och barngruppen. När pedagogerna fick möjlighet att beskriva sina önskemål kring specialpedagogisk handledning är de väldigt eniga om att de önskar att specialpedagogen var fysiskt delaktig i barngrupperna. Genom större fysisk delaktighet har flertalet av pedagogerna svarat att de tror att metoder, tips och råd skulle bli bättre anpassat utifrån varje situation och inte så generella som de är i den form av handledning som de erbjuds i nuläge. För övrigt önskar några pedagoger att de kan få hjälp med färdigt material då de upplever att det är svårt att få tiden att räcka till med att omsätta allt som de får av specialpedagogen. Det framkommer även önskemål att specialpedagogen ska göra pedagogiska kartläggningar, vara behjälplig med handlingsplaner och vara med i möten med externa aktörer som habiliteringen och BUP (barn och ungdomspsykiatrin).

5.3 Teoretisk analys

Om vi då ser till hur pedagogerna upplever att initieringen av handledningen fungerar så visar det på att pedagogerna initierar till handledning men att det många gånger går via rektor. Pedagogerna uppmärksammar en svårighet, lyfter det vidare, erbjuds specialpedagogisk handledning där de får hjälp och stöd och tid för reflektion. Detta kan relateras till det Öquist (2018) beskriver som det cirkulära där processen sker i ett kretslopp. Bronfenbrenner (1979) skulle till en början likna denna händelse till mikronivå då det finns svårigheter i en av individens närmsta miljöer. Specialpedagogisk handledning för att utveckla undervisningen är ett av tre teman som framkommer i resultatet. Resultatet påvisar att förskollärarnas syn på handledning om undervisning är

det Öquist (2018) beskriver som ett som ett öppet system där det öppna alltid erbjuder ny information vilket minimerar risken att det ska bli självförslutande. Barnskötarna påvisar i resultatet att de ser barnets svårigheter och att det är det som ska lösas, detta kan liknas med det slutna systemet där det cirkulära kretsloppet inte fungerar fullt ut och de undervisningsmetoderna som redan finns riskerar att bli starkare. I resultatet framkommer det även en skillnad mellan pedagogernas synsätt på syftet med handledning. Förskollärarna såg mycket till sin egen roll och hur de kunde anpassa och förändra undervisningen medan barnskötarna mer såg barnet eller barnen som ett system. I förskolans kan dessa system finnas var för sig men det är kopplingen och nivåerna mellan dem som ändå måste vara nära varandra för att handledningen ska vara en fungerande metod. I detta sammanhang bör det även vara av stor vikt att se till Bronfenbrenners (1979) mesonivå där relationerna från mikrosystemet kan samverka för att underlätta för barn i behov av särskilt stöd i andra miljöer. Systemteori innebär även att se organisatoriska system. I detta resultat kan det innebära att specialpedagogens handledande roll och dess närvaro på förskolan behöver omorganiseras för att pedagogerna ska känna än mer meningsfullhet med att delta i handledning. Makrosystemet som Bronfenbrenner (1979) bland annat beskriver handla om samhällspåverkan kan även innebära politiska beslut om ekonomiska förutsättningar. Gällande resultatet om specialpedagogens fanns placerad på förskolan bör således ingå under makrosystemet då den politiska och ekonomiska aspekten troligtvis har en betydande roll.

Ett annat tema som framkom i resultatet var pedagogernas önskemål om handledning. Där framkom det en tydlig önskan av en närvarande specialpedagog i utbildningen som förskolan erbjuder. Detta för att skapa en helhetsbild av barn, barngrupp och personalens arbetsmetoder. En sådan helhetsbild framkommer också i systemteorin där det är av stor vikt att skapa ett helhetstänkande. Det innebär exempelvis att se till varje bit i utbildningen sammanlänkas och inte se utbildningen som små delar där fokus enbart läggs på barnet eller enbart på pedagoger. Via handledningen tycks pedagogerna anse att en fysiskt närvarande specialpedagog skulle få en bättre helhetssyn vilket kan tydas som systemtänkande. Framförallt förskollärarna men även några barnskötare ser sig själva som en del av strukturen där de kan förändra och påverka undervisningen genom att påverka relationer och arbetsmetoder vilket också ingår i systemstrukturen. Exosystemet som Bronfenbrenner (1979) beskriver handlar om att samhällsinstitutioner som påverkar

barnet även om barnet inte är närvarande. Inom den specialpedagogiska handledningen bör det därför vara oerhört viktigt att förskolans utbildning är välplanerad för att skapa samhörighet mellan Bronfenbrenners (1979) olika nivåer. Gällande resultatet och dess samband med systemteorin kan det tolkas som vissa av pedagogerna upplever att handledningen är ett löst system då det till viss del kan tolkas som brist på förtroendet till den centrala specialpedagogen. När förtroendet saknas ökar även glappet mellan nivåerna i systemteorin och då blir det som pedagogerna beskriver svårt att omvandla tips och råd till den praktiska undervisningen.

Gällande det ett tredje tema som belyser specialpedagogisk handledning gällande barn i behov av särskilt stöd framkommer det att pedagogerna anser att syftet med handledning är hitta arbetsmetoder som kan stödja dessa barn. Handledningen innebär även att bemöta barnet och förstå dess behov. Resultat påvisar även att pedagogerna vill ha hjälp i handledningen med att upprätta kartläggningar och handlingsplaner. Inom systemteorin påvisar detta hur viktigt det är med en organisatorisk struktur så att det cirkulära kretsloppet fungerar. Det påvisar även att det öppna systemet kan utveckla pedagogerna som tar till sig ny information kring arbetsmetoder gällande barn i behov av särskilt stöd.

5.4 Slutsats

Syftet med studien har varit att undersöka några pedagogers erfarenhet och syn kring specialpedagogisk handledning i förskolan och hur handledningen kan främja undervisningen.

De slutsatser som framkommer är att pedagogerna uttrycker att specialpedagogisk handledning omsätts i undervisningen utifrån att det förändrar pedagogernas arbetssätt och bemötande gentemot barnet och barnen. Både förskollärare och barnskötare önskar mer konkreta tips vid den specialpedagogiska handledningen för att lättare kunna tillämpa dem.

Förskollärarna och barnskötarnas önskemål om specialpedagogiska handledningen är framför allt att ha en fysiskt närvarande specialpedagog som kan se helheten och inte enbart gå på pedagogernas uppgifter. De önskar även att få hjälp av specialpedagogen med kartläggningar, handlingsplaner och att specialpedagogen har kontakt med externa aktörer såsom habiliteringen och BUP.

Pedagogerna anser att specialpedagogisk handledning främjar barn i behov av särskilt stöd genom förändrat arbetssätt från pedagogerna genom reflektioner, tips och råd. Förskollärarna utgår från att det är deras arbetssätt som behöver förändras medan barnskötarna beskriver att svårigheten finns hos barnet. Specialpedagogisk handledningen leder även till ökad kunskap kring barn i behov av särskilt stöd som leder till anpassningar och bättre bemötande.

6 Diskussion

Diskussionsdelen kommer först att belysa studiens tillvägagångssätt med metoddiskussion. I efterföljande resultatdiskussion kommer både det kvantitativa och de kvalitativa resultaten att diskuteras för att slutligen sammanfattas och visa på specialpedagogiska implikationer.

6.1 Metoddiskussion

Enkätundersökning kändes som ett bra val i början av studien då den under hela förberedelsen upplevdes som mest lämplig till min studie då tanken var att nå ut till många pedagoger. I efterhand har en nyfikenhet på fokusgrupper väckts då studien kan ha fått ett större djup. Som Bryman (2011) beskriver är det bra att använda sig av en pilotstudie vilket gjordes och frågorna strukturerades om en aning för att få ännu klarare frågor och sammanhang. Mängden frågor till den tid jag hade att tillgå kändes relevant likaså att enkäten innehöll öppna och slutna frågor med typen nominalvariabel och dikotoma variabler då jag enbart ville ha vissa frågor med två svarsalternativ och vissa som omfattade kategorier. De öppna frågorna ville jag veta mer om pedagogernas önskemål och djupare tankar och åsikter därav valde jag att ha ungefär hälften av öppna frågor (Bryman 2011).

Tillvägagångssättet för att hitta förskolor som ville ställa upp i studien gick händelsevis väldigt lätt. De första förskolorna som kontaktades valde att delta och tid bokades in på deras utvecklingsdagar. Därav var samtliga pedagoger samlade och det tillkom ytterligare en mindre förskola vardera till undersökningstillfällena. I min studie var det en fördel att få genomföra undersökningen på förskolorna och få finnas med och besvara pedagogernas frågor kring enkäten samt att jag fick tillbaka dem på en gång. Att jag fanns på plats kan ha bidragit till den höga svarsfrekvensen på 95%. Bortfallet kunde ha blivit betydligt större om jag inte hade funnits på plats och gått igenom missivbrevet och information kring studien.

I arbetet med att skapa en överblick av enkäterna påbörjade jag att sammanställa vardera rektors förskolor var för sig för att få ett överblickbart material. Att använda stapeldiagram till de kvantitativa frågorna har gjort studiens resultat tydligt och lättöverskådligt. De kvalitativa frågorna var desto svårare att sammanställa och valet föll därav på att eftersöka teman genom de kategorier som framkom i enkäterna. Bryman

(2011) framställer kategoriseringen som en bearbetning som alltid sker i kvalitativa studier. Då det var viktigt för studien att öka den kvalitativa delen kändes därav tematisk analys relevant då fokus kunde fästas på det som sagts av pedagogerna vilket Bryman (2011) beskriver som en viktig utgångspunkt i analysen. Vidare var det en bra metod att med öppenhet leta teman, skillnader och likheter i de kvalitativa resultaten.

De etiska överväganden som jag använt mig av sammanhängande med Vetenskapsrådet och Brymans (2011) riktlinjer. Det har under studiens gång varit tryggt att luta sig mot informationskravet, samtyckeskravet, kondidentialtetskravet och nyttjandekravet för att veta att studien utförts med korrekta aspekter.

Då deltagandet i studien har varit väldigt högt med lågt bortfall tyder resultaten på uppriktighet i förhållande till studiens omfattning. Då flera svar har varit liknande påvisar också att studien står för en ärlighet. Studien gör att jag som uppsatsskrivare känner en trygghet av att luta mig mot de etiska principerna.

Studien har under hela arbetets gång skett i god tro utan resultatpåverkan av mina åsikter då det har varit viktigt för mig att styrka resultatet med respondenternas erfarenheter och åsikter.

6.2 Resultatdiskussion

Av de som deltagit i studien framkom det att 79% hade deltagit i specialpedagogisk handledning. Det visar att majoriteten av dem som deltog i undersökningen har erfarenhet av denna typ av handledning. Resultatet påvisar att förskolorna som pedagogerna arbetar på har både enskild och grupphandledning med specialpedagog och att det är arbetslaget och rektor som i hög grad initierar till handledning. Då det även framkommit att specialpedagogen arbetar på centralnivå så är det olika hur ofta handledningen sker. Om specialpedagogen funnits tillgänglig på förskolan kan det vara så att resultatet hade sett annorlunda ut och att pedagogerna hade upplevt att de fick handledning i större utsträckning. Något som är intressant är att de flesta pedagogerna tycker att handledning går att omsätta i undervisningen. När de beskriver hur undervisningen omsätts så framkommer det att via specialpedagogisk handledning förändras pedagogernas arbetssätt och bemötande.

6.2.1 Barn i behov av särskilt stöd

Flera av pedagogerna beskriver att handledning sker för att stödja pedagogerna och främja deras arbete med barn i behov av särskilt stöd. Stöd som pedagogerna uppger att de vill ha hjälp med är bland annat handlingsplaner och kartläggningar. Enligt examensordningen (2017:1111) är en av specialpedagogens uppdrag att utföra pedagogiska utredningar och vara behjälplig med pedagogerna att utforma handlingsplanerna för att stödja barnen. Lpfö18 (Skolverket 2018) beskriver att barn ska få det stöd och anpassningar som de behöver för att utvecklas. Utifrån resultatet i denna studie bör det därför vara av stor vikt att få specialpedagogisk hjälp via handledning för att skapa en än mer utvecklande utbildning för barn i behov av särskilt stöd. Vidare framkom det i resultatet att enstaka förskollärare beskriver att de får handledning när deras egen kompetens inte är tillräcklig. Att i studien erkänna att deras kunskap inte räcker till känns som ett modigt steg och det kan tolkas som att det finns en vilja att utvecklas för att skapa en bättre verksamhet för barn i behov av särskilt stöd. Gjems (1997) och Killén (2008) beskriver att syftet med handledning är att utveckla kompetensen hos deltagarna som i detta fall är pedagogerna. Något i resultatet som också är intressant är att tolkningen av förskollärarnas och barnskötarnas syn på handledning skiljer sig en aning. Förskollärarna börjar på flera ställen beskriva att det är de själva som ska utvecklas och få hjälp medan barnskötarna mer beskriver att handledningen ska hjälpa barn som behöver extra stöd. Detta påvisar en skillnad i förskollärarnas och banskötarnas synsätt gällande handledning, undervisning och barn i behov av särskilt stöd. Timperley (2013) berättar om vikten av att barnets behov ska stå i centrum och utifrån dess förutsättningar få möjlighet till lärande. Genom denna tolkning funderar jag på om syftet med handledning nått fram och om synen om varaktiga anpassningar och rutiner behöver förtydligas ytterligare i verksamheten.

6.2.2 Perspektiv på undervisning i förskolan

Pedagogerna ansåg att handledning omsätts i undervisningen genom att den förändrar deras arbetssätt och bemötande mot barnen samt att undervisningen utgår mer från barnens behov. Resultatet visar också att specialpedagogen kontaktas för handledning när det finns svårigheter i undervisningen. Det är intresseväckande att pedagogerna har olika bild om vem som initierar handledningen och att de beskriver att det är den som upplever svårigheter som initierar den. Handledningen tycks således handla om att

förbättra undervisningen för barn i behov av särskilt stöd och barn med funktionsvariation genom att specialpedagogen handleder kring arbetsmetoder, förhållningssätt och arbete med barn som har funktionsvariationer. Kroksmark och Åberg (2007) nämner att handledning ökar undervisningskompetensen hos pedagogerna. Handledning sker för att i ett förebyggande arbete främja barns beteendesvårigheter genom att pedagogerna får hjälp med pedagogiska upplägg för undervisningen (Killén 2008, Timperley 2013). Om handledning får möjlighet att ske kontinuerligt och att fler pedagoger får delta, skulle det kunna räknas som skolutveckling? Troligtvis bör det kunna räknas som en insats för skolutveckling om man ser till bland annat Gjems (1997) som beskriver att handledning skapar bredare förståelse som i sin tur leder till att verksamheten ökar sin kvalité. Specialpedagogisk handledning bör därför ses som ett ypperligt tillfälle att utveckla sina kunskaper och skulle därför kunna ses som en kompetensutvecklande del som egentligen alla pedagoger skulle få ta del av. Genom att ha kontinuerlig handledning så skulle fler pedagoger kunna utvecklas och rektorn kunde använda det som kompetensutvecklande. Specialpedagogisk handledning verkar vara ett uppskattat arbetssätt av pedagogerna i förskolorna. Renblad och Brodin (2014) uppger i sin forskning att specialpedagogens viktigaste roll är att handleda, ge råd och vara ett bollplank. Ofta är det liknande situationer som beskrivs men för det innebär det inte att samma metoder fungerar på olika barn, vilket gör att pedagogerna kan uppleva råden som generella. Ibland kan det vara bra med att få en annan syn på sin undervisning och om specialpedagogen fanns på plats kunde det vara ett ypperligt tillfälle att ha ett samarbete med observationer och feedback. Specialpedagogisk handledning kan förändra synen på undervisning och hade förmodligen gynnat framförallt barnen men även pedagogerna och specialpedagogen. Om specialpedagogen är delaktig i undervisningen kan denne själv granska om hens råd och metoder fungerar eller om hen behöver komma med nya infallsvinklar. Vilket även Timperley (2013) framställer kan ske via reflektion och analys. En förändring som kan ske med hjälp av handledning är att omvandla kunskaper så att de blir användbara i praktiken (Timperley 2013).

6.2.3 Önskemål om handledning

I resultatet uttrycker pedagogerna önskemål om att specialpedagogen ska vara mer tillgänglig och att hen gärna får delta i undervisningen. Effekten av en närvarande specialpedagog bör även leda till att specialpedagogen kan få en bättre överblick över de

situationer som pedagogerna i beskriver vid handledningstillfällena. Bergman och Blomqvist (2012) nämner samtidigt att handledaren inte behöver ha verksamhetens helhetssyn. Utifrån resultatet går det att ställa sig frågande till det. Pedagogerna i studien känner även att råden blir för generella vilket borde kunna förändras om specialpedagogen var fysiskt närvarande i verksamheten. Betydelsen av att specialpedagogen är i verksamheten bekräftas också av Hannås, Bjørg, Bahdanovich och Hansen (2016). De kommer i sin forskning fram till att det finns en saknad av den specialpedagogiska kompetensen i form av handledning. Hannås, Bjørg, Bahdanovich och Hansen (2016) beskriver att pedagogerna att de har handledning en timme och fyrtiofem minuter varannan vecka men att det ändå inte är tillräckligt med tid för att kunna utföra och få den kunskap som behövs med barn i behov av särskilt stöd. De nämner även att det är av stor vikt att denna hjälp startas upp omgående för att barnen ska få så bra möjlighet till utveckling som möjligt. I relation till den här studiens resultat bör det organisatoriskt vara enklare med tidigare insatser om specialpedagogen är placerad på förskolan än en central placerad specialpedagog vilket även von Ahlefeld Nisser (2014) beskriver i sin forskningsstudie. Pedagogerna önskar även få hjälp med kartläggningar och handlingsplaner samt att specialpedagogen har kontakt med externa aktörer såsom habiliteringen och BUP. Hannås, Bjørg, Bahdanovich och Hansen (2016) lyfter i sin forskning vikten av att en närvarande specialpedagog utifrån pedagogernas syn. Där framkommer även att det är av stor vikt att fånga upp barn med svårigheter tidigt för att ge dem bra möjlighet att utvecklas i undervisningen.

6.3 Specialpedagogiska implikationer

En specialpedagogisk implikation som framträder genom den här studien är hur viktig specialpedagogens roll är för både barn och pedagoger. För pedagoger framträder betydelsen av att få hjälp med pedagogiska arbetsmetoder och förhållningssätt. Utifrån pedagogernas svar blir det tydligt att handledning ger möjlighet för dem att reflektera tillsammans och att specialpedagogen via handledning kan väcka nya tankar hos pedagogerna. I relation till barnen är det som Hannås, Bjørg, Bahdanovich och Hansen (2016) beskriver i sin forskning väldigt viktigt att starta upp arbetet med barn i behov av särskilt stöd i ett tidigt skede för att pedagogerna ska kunna göra anpassningar som främja barns utveckling och lärande. Resultatet visar också liksom von Ahlefeld Nisser (2014) nämner vikten av en närvarande specialpedagog. På flera sätt styrker resultatet både

behov av och betydelsen av specialpedagogisk handledning för att i likhet med examensordningen (SFS 2017:1111) undanröja hinder i verksamheten. Resultatet som har framgått i studien bör kunna användas för att organisera och skapa förutsättningar för specialpedagogisk handledning.

6.4 Framtida forskning

Resultatet kommer återkopplas till förskolorna men det hade även varit intressant om ett fortsatt samarbete med handledning hade varit möjligt för att sedan göra om studien om ca 1år och se om deras tankar och synpunkter har förändrats. I en ny studie så hade jag troligtvis använt mig av fokusgrupper där jag mött grupperna vid ett par tillfällen för att även kunna se hur gruppen utvecklas. Fokusgrupperna skulle kunna ge ett djupare perspektiv på specialpedagogisk handledning. Genom att använda fokusgrupp under en längre tid skulle det i studien kunna framkomma utvecklingsfaktorer att arbeta vidare med både i fokusgruppen men även i verksamheten.

6.5 Slutord

Sammanfattningsvis har det i denna studie framkommit tre tydliga teman. *Det första temat* som är återkommande är specialpedagogisk handledning gällande barn i behov av särskilt stöd. Genom handledning får pedagogerna hjälp med bland annat arbetsmetoder och bemötande. De får tips och råd på hur arbetet med barn i behov av särskilt stöd ska fortskrida och hjälp med upprättande av handlingsplaner och kartläggningar. *Som andra tema* framkommer specialpedagogisk handledning för att utveckla undervisningen. Förskollärarna ser till sin egen kunskap och hur handledningen ska kunna utveckla dem för att de i sin tur ska förstå barn i behov av särskilt stöd och kunna hjälpa dem i undervisningen. Barnskötarna fokuserar mer på barnets svårigheter och att det är barnet som behöver hjälp. *Tema tre* gäller önskemål kring specialpedagogisk handledning och där är pedagogerna väldigt överens om att en närvarande specialpedagog som utför observationer hade haft en positiv inverkan på handledningen. Det framkommer även att några pedagoger hade önskat färdigt material då de upplever tidsbrist för att planera och kunna genomföra det som tas upp i handledningen.

Resultatet visar att det verkar det finnas ett cirkulärt tillvägagångssätt där pedagogerna initierar till handledning och att de själva eller rektor kontaktar specialpedagog. Specialpedagogen tycks arbeta centralt men även om pedagogerna saknar

specialpedagogen i den fysiska verksamheten så får de handledning. Gällande undervisning framkommer det att specialpedagogisk handledning kan ingå i ett löst system om inte pedagogerna känner förtroende för den centralt placerade specialpedagogen. Det i sin tur bör påverka förmågan att omvandla handledningens innehåll till undervisningen. Samtidigt visar resultatet att många har vilja att förändra och vilja att utvecklas. Trots att viljan finns verkar den organisatoriska strukturen behöva förtydligas för att systemet ska bli än mer cirkulärt och inte glappa mellan de olika nivåerna.

Referenser

Ahlberg, A. (2015). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar*. (2., [förändrade] uppl.) Stockholm: Liber.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Bergman, S. & Blomqvist, C. (2012). *Uppskattande samtalskonst om att skapa möjligheter i samtalets värld*. Johanneshov: MTM.

Emsheimer, P. (2016). *Ge, ta och delta i handledning*. Lund: Studentlitteratur

Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper: ett systemteoretiskt perspektiv på handledning*. Lund: Studentlitteratur.

Hannås, Bjørg. M & Bahdanovich, Hanssen Natalia (2016) Special needs education in the light of the inclusion principle. An exploratory study of special needs education practice in Belarusian and Norwegian preschools. [Elektronisk resurs]. *European Journal of Special Needs Education.* Hämtad från https://www-tandfonline-com.ezproxy.hkr.se/doi/full/10.1080/08856257.2016.1194576

Imsen, G. (2000). *Elevens värld: introduktion till pedagogisk psykologi*. (3., [uppdaterade och utvidgade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Killén, K. (2008). *Professionell utveckling och handledning: ett yrkesövergripande perspektiv*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kroksmark, T. & Åberg, K. (red.) (2007). *Handledning i pedagogiskt arbete*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, I & Wictor, E (2012). Att undersöka processhandledning av lärares handledning. [Elektronisk resurs]. *Utbildning och lärande.* (6:1, 68-79). Hämtad från http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1256544/FULLTEXT01.pdf

Renblad, K. & Brodin, J. (2014). Behövs specialpedagoger i förskolan? [Elektronisk resurs]. *Socialmedicinsk Tidskrift*. (91:4, 384-390). Hämtad från http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-25144

Repstad, P. (2007). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. (4., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, A. (red.) (2014). *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Selander, U. & Selander, S. (2015). *Professionell handledning*. (3., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Sverige. Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. [Stockholm]: Skolverket.

Skolverket (20.06.06) https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/extra-anpassningar-och-sarskilt-stod

Løw, O. (2011). *Pedagogisk handledning*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet [Elektronisk resurs] om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. Diss. Malmö : Lunds universitet, 2011. Malmö.

Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2010). SFS 2010:800

Utbildningsdepartementet (2017). SFS 2017:1111

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Elanders Gotab.

von Ahlefeld Nisser, D. (2014). Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag [Elektronisk resurs] skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik. *Nordic Studies in Education*. (34:4, 246-264). Hämtad från http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-14197

Wikimedia Commons. (2020.06.06)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bronfenbrenner%27s_Ecological_Theory_of_Development_(English).jpg

Öquist, O. (2018). *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. (Fjärde upplagan). Stockholm: Gothia Fortbildning.

Bilaga 1

Fakulteten för lärarutbildning

På specialpedagog- och speciallärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad skriver studenterna ett självständigt arbete under sin sista termin. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie med utgångspunkt i en forskningsfråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid olika verksamheter, i form av t.ex. intervjuer, enkäter och observationer. Ansvarig för dina personuppgifter är Högskolan Kristianstad. Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Det självständiga arbetet motsvarar 15 högskolepoäng. När detta har blivit godkänt publiceras det i databasen DIVA
https://www.hkr.se/om-hkr/organisation/laranderesurscentrum/publicering/

Datum 2020-02-18

Missivbrev

Jag heter Therese Johansson och är student på Högskolan i Kristianstad där jag läser till specialpedagog. Jag har nu påbörjat min sista termin och kommer ta min examen i juni 2020. Under den här terminen kommer jag skriva ett självständigt arbete som kommer belysa specialpedagogisk handledning i förskolan. Studien kommer att genomföras via enkäter som fokusera på hur handledning omsätts i undervisningen samt era tankar och önskemål kring handledning.

Ni som respondenter kommer att delta i studien genom enkätundersökning. Det insamlande materialet kommer enbart jag och Högskolan Kristianstad ha tillgång till. I enkätundersökningen kommer ni liksom förskolan att vara avidentifierade.

I studien utgår jag från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf) där följande principer gäller.

- Du som deltagare har rätt att avbryta din medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.
- Du som deltagare kommer att tillfrågas inför materialinsamlingen och har möjlighet att avböja medverkan i studien.
- Du som deltar liksom din verksamhet kommer att avidentifieras i det färdiga arbetet.
- Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad (dock inte det sammanställda resultatet som kommer publiceras på databasen DIVA)

Therese Johansson

……

Kontaktuppgifter
Telefonnummer: [redacted]
E-mailadress: therese.johansson0075@stud.hkr.se

Ansvarig handledare: Maria Rubin, lektor i pedagogik med inriktning specialpedagogik vid Högskolan Kristianstad.

E-mailadress: maria.rubin@hkr.se
044-2503000

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien:

Ja O

Nej O

Ort:……. Datum:……..

Namn: ……

Namnförtydligande ……..

Återlämnas till…Therese Johansson….senast den…2/3-2020

.

Bilaga 2

Enkätundersökning

Specialpedagogisk handledning i förskola

6.6

1. Vilken yrkesprofession har du? Kryssa i ett alternativ.

   Förskollärare ☐

   Barnskötare ☐

   Övrigt_____

2. Har du deltagit i specialpedagogisk handledning? Kryssa i ett alternativ.
   Ja ☐

   Nej ☐

3. Vilken typ av handledning har ni på er förskola? Kryssa i ett alternativ.
   Grupphandledning ☐

   Enskild handledning ☐

   Grupphandledning och Enskild handledning ☐

   Annan_____

4. Vet du vad syftet kan vara med specialpedagogisk handledningen? Kryssa i ett alternativ.
   Ja ☐

   Nej ☐

5. Beskriv vad du tror att syftet med handledning av specialpedagog är.

_____

_____

_____

_____

_____

6. Vem initierar till handledning?

Rektor ☐

Specialpedagog ☐

Förskollärare ☐

Barnskötare ☐

Arbetslaget ☐

Övrigt_____ ☐

7. Vad avgör vem som initierar till handledning? Förklara.

_____

_____

_____

_____

_____

8. Hur ofta sker handledning? Kryssa i ett alternativ.

En gång i veckan ☐

En gång varannan vecka ☐

En gång i månaden ☐

En gång varannan månad ☐

Övrigt_____

9. Beskriv vad handledningstillfällena handlade om.

_____

_____

_____

_____

_____

10. Vilken betydelse önskar du att specialpedagogisk handledning skulle ha?

_____

_____

_____

_____

_____

11. Känner du att den specialpedagogiska handledningen går att omsätta i undervisningen?

Ja ☐

Nej ☐

12. Hur önskar du att specialpedagogisk handledning skulle omsättas i undervisningen?

_____

_____

_____

_____

_____

13. Beskriv hur och vilken inverkan specialpedagogisk handledning har i arbetet med barn i behov av särskilt stöd?

_____

_____

_____

_____

_____

14. Beskriv vilka svårigheter och nackdelar du tycker att det finns med specialpedagogisk handledning?

_____

_____

_____

_____

_____

15. Beskriv dina önskemål kring den specialpedagogiska handledningen.

_____

_____

_____

_____

_____

Ange dina uppgifter nedan om det är ok att jag kontaktar dig för en uppföljande intervju.

Jag kan tänka mig att ställa upp på en intervju ☐

Namn_____

Förskola_____

Mail_____

Tack för din medverkan!